



Kitekint? - A nyertes mindent visz

2009 július 01. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

• [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Két amerikai professzor mostanára klasszikussá vált könyvében azt vizsgálja, hogy igaz-e a közgazdászok vélekedése, miszerint a gazdasági hatékonyság növelése érdekében el kell viselni a társadalmi egyenlőtlenségek szétnyílását.

Arra is választ keresnek, hogy miért nem gyorsabb a fejlett gazdaságok növekedése az 1973 utáni korszakban. A jövedelmi és vagyoni egyenl?tlenségek gyors növekedésének vagyunk tanúi az elmúlt harminc évben, például 1979 és 1989 között az amerikaiak legjobban keres? egy százalékának kétszeresére n?tt a jövedelme, miközben a mediánjövedelem (ami alatt ugyanannyian vannak, mint felette) változatlan volt, és a legkevesebbet keres? 20 százalék jövedelme 10 százalékkal csökkent. Az 1973 utáni két évtizedben az USA-ban az összes többletjövedelem (amit béremelésként, prémiumként, segélyként vagy részvényjövedelemként kifizettek) 80 százalékát kapta a keres?k egy százaléka, miközben a leggazdagabb egy százalék kezében van a teljes amerikai nemzeti vagyon közel 40 százaléka. Az egyenl?tlenségek szétnyílása nem kizárólag amerikai jelenség, Angliában például 1991-ben a leggazdagabb 20 százalék és a legszegényebb 20 százalék között hétszeres volt a jövedelemkülönbség, míg 1977-ben még csak négyszeres. A 90-es évtizedben a különbségek tovább n?ttek a globális tér szinte valamennyi országában.

Miért nyílik a jövedelmi olló a mai társadalmakban?

A szer?k szerint azért, mert az élet egyre több területén érvényes, hogy a nyertes mindent visz, és a második vagy pláne a tizedik helyezett már nem kap semmit, vagy csak nagyon keveset. Ez a sportban vagy a lottóhoz hasonló játékokban megszokott elosztási elv volt a történelem során: az aranyérmét, a f?díjat vagy a f?nyereményt nem nyerhette meg valamennyi versenyz?, hanem általában csak egy. Az új technikák révén - amikor az áruk és információk áramlása nagyon gyors és olcsó lett - azonban az élet sok más területét is meghódítja ez az elosztási elv. Például a zenében a legjobbnak tartott énekesek és szer?k lemezeit vásároljuk, és a hírességek koncertjeire járunk. A sikerlisták könyveit olvassuk, a híres rendez?k és színészek kasszasikerré vált filmjeit nézzük, miközben tömegek követik figyelemmel a tömegmédiában a sztárrá vált személyiségek életét. A majdnem olyan jó, a kicsivel halványabb már senkit nem érdekel: a sztárok fénye az élet egyre több területén mindenki mást láthatatlanná tesz. Az ügyvédek, menedzserek, orvosok, üzleti tanácsadók és más szolgáltató szakmák is már így m?ködnek, mert a legjobbak kapják a jövedelmez? megbízások dönt? többségét, míg a többségnek csak a kevésbé jövedelmez? megrendelések jutnak. Ahol valaki máshoz mérjük a teljesítményt, ott a többinél jobb kiemelkedik, amire jó példa a sport, hiszen egy versenyen nem az számít, hogy valaki mennyit ütött, dobott vagy emelt, hanem hogy a többihez képest hogyan teljesített. A nyertes egyre kisebb különbséggel nyer a politikában, a sportban, az üzleti életben egyaránt, de ez a minimális különbség egyre nagyobb nyereséget jelent.

Egyfel?l ez a tehetség diadala, mert a legjobbak veszik át azokat a helyeket, amelyeket korábban a közepesek vagy gyengék töltöttek be: a gyengébb hangú énekes helyett a legjobb hangot hallgatjuk a CD-n vagy a rádióban. Másfel?l a nyertesek kiemelkedése óriási versenyt hoz, hiszen mindenki els? akar lenni, különben kevéssel kell beélnie az életben. Az élet egyre több területén az alakul ki, hogy a nyertes mindent visz, ezért az élet egyre több területén folyik gyilkos verseny a gy?zelemért. Az amerikai fiatalok egyre nagyobb része szeretne a leghíresebb egyetemekre járni, mert itt meredeken n?nek a tandíjak, de innen kikerülve a siker esélyei is meredeken n?nek az életben. Lehet, hogy kis különbség van az els? öt és az utána következő húsz egyetem között az USA-ban, de a Nobel-díjasok 49 százaléka dolgozott a Harvard, Columbia, Rockefeller, Berkeley és Chicago Egyetemeken, ezért érthet? a nagy tolongás. Frank és Cook azt mondják, hogy ez a kiélezett verseny hatalmas veszteséggel jár, mert egyre többen teszik fel egy lapra az életüket, miközben csak néhányuknak sikerülhet a csúcsra feljutni. A legnagyobb veszteség az, hogy a társadalom legjobb képesség? tagjai a sport, a média, a szórakoztatóipar és a többi sikerszakma felé mennek, a tudomány és a kevésbé csillogó kultúra vagy oktatás alulmarad a tehetségekért folyó versenyben. A veszteségek másik része a luxus- és presztízs fogyasztás miatt lép fel, mert a "nyertes mindent visz" elvre épül? területeken a státusszimbólumok fogyasztása kötelez?vé válik. A luxusház, a kötelez? második otthon, a drága autó, az egzotikus nyaralás és a többi, pozíciót jelz? szokás a társadalom szempontjából valójában pazarlás, mert az alkotó munkától, a befektetésekt?l, tehát a jöv?t?l vonja el a pénzt (és az id?t). A megtakarítások és a beruházások csökkenése a "nyertes mindent visz" elvre épül? amerikai társadalom luxusfogyasztásának és pazarlásának a következménye, és ez lehet az egyik dönt? oka annak, hogy 1973 után az amerikai gazdaság már nem tudja megismételni a korábbi sikert. Az egyenl?tlenségek növekedése áll az amerikai gazdaság gyengélkedése mögött - éppen fordítva, ahogy a közgazdászok többsége hiszi.

Tanulságos könyv ez, mert mi, magyarok ugyan belépünk az Európai Unióba, de a jövedelmi és vagyoni egyenl?tlenségek terén egyre jobban az amerikai mintát vesszük át. Err?l azt gondoljuk, bár nem szép, de hasznos, és el kell viselni a siker érdekében. Ellenkez?leg, az egyenl?tlenségek növekedése fékezi a gazdasági felzárkózást.

(Robert H. Frank-Philip J. Cook: The Winner-Take-All Society, Martin Kessler Books, The Free Press, New York, 1995)

Matolcsy György, hetivalasz.hu



Ajánló